ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު
ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް

- **ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު:** 2021/HC-A/98
- **އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް:** ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް
- **އިސްތިއުނާފަށް ހާޒިރުވި ފަރާތް:** މޯލްޑިވްސް ކަސްޓަމްސް ސަރވިސް (ދިވެހި ދައުލަތް)
- **މައްސަލައިގެ ބާވަތް:** ހުކުމް ތަންފީޛުކުރުން

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:
ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ސަލީމް
ފަނޑިޔާރު ހުސައިން މަޖީދު
ފަނޑިޔާރު [illegible]

ނިމުނު ތާރީޚު: 22 ޛުލްޤަޢިދާ 1444 / 11 ޖޫން 2023

ހައިކޯޓުގައި ޝަރީޢަތް ނިޔާކުރެވުނު ތާރީޚް: 08 ޝަޢުބާން 1442
21 މާރިޗު 2021

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު މައްސަލަ:

- **ނަންބަރު:** 389/Cv-C/2020
- **ނިންމި ކޯޓު:** ސިވިލް ކޯޓު
- **ބާވަތް:** ދަރަނި ތަންފީޛުކުރުން
- **ހުށަހެޅުނު ތާރީޚު:** 30 ޑިސެމްބަރު 2020
- **ނިންމި ތާރީޚު:** 09 ފެބުރުއަރީ 2021

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް
ސަންޗަރ އަންޓަރޕްރައިސަސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް

ވާދަކުރި ވަކީލު:
ދޭ. މުޙައްމަދު ފައިސަލް، ސިޓިޒަންސް ލޯފާމް

އިސްތިއުނާފަށް ޖަވާބުދޭ ފަރާތް
މޯލްޑިވްސް ކަސްޓަމްސް ސަރވިސް (ދިވެހި ދައުލަތް)

ވާދަކުރި ވަކީލު:
ސްޓޭޓް އެޓަރނީ ސާރާ ނަސީރު
ސްޓޭޓް އެޓަރނީ މުޙައްމަދު ޢާޞިމް ޢަބްދުﷲ

މަދަނީ- ދަރަނި ތަންފީޛުކުރުން- ދަރަނި އަދާކުރުމަށް (set off) - ދައްކަން ޖެހޭ ޑިއުޓީ

[illegible]

މައްސަލައިގެ ތައާރަފު:

1. މިއީ، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ޤަޟިއްޔާއާ އެ ކޯޓުން ނިންމާފައިވާތީ، ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ ހަމަތަކާ ޚިލާފަށް ކަމަށްބުނެ ސްޓޭޓް އެންޓަރޕްރައިސަސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް (މީގެ ފަހުން “ސްޓޭޓް އެންޓަރޕްރައިސަސް” ނުވަތަ “އިސްތިއުނާފު ހުށަހެޅި ފަރާތް” ކަމަށް ބުނާނީއެވެ.) ފަރާތުން އެ ޤަޟިއްޔާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފު ކުރުމުން ބަލައިފާ ޤަޟިއްޔާއެވެ.

2. މި ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ފަރާތަކީ [illegible] (މީގެ ފަހުން “ދައުލަތް” ނުވަތަ “އިސްތިއުނާފު [illegible]” ކަމަށް ބުނާނީ) އެވެ.

މައްސަލާގައި ކުރިއަށްދިޔަގޮތް:

3. ސްޓޭޓް އެންޓަރޕްރައިސަސްގެ ފަރާތުން ދައުލަތަށް 8,380,149/84ރ. (އަށްމިލިއަން ތިންސަތޭކަ އަށްޑިހަ ހާސް އެއްސަތޭކަ ސާޅީސް ނުވަ ރުފިޔާ / އަށްޑިހަ ހަތަރުލާރި) ދައްކަންޖެހޭ ކަމަށް ކަނޑައަޅައި، އެ ފައިސާ ދައުލަތަށް ލިބިދިނުމަށްޓަކައި، 26 އޮގަސްޓު 2012 އިން ފެށިގެން 30 (ތިރީސް) ދުވަސް ތެރޭގައި އެ ފައިސާ ސިވިލް ކޯޓަށް ދައްކައި ޖަމާކޮށް، ކުރުމަށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅައިފައެވެ.

4. ބުނެވިދިޔަ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމާ އެއްގޮތަށް ސްޓޭޓް އެންޓަރޕްރައިސަސްގެ ފަރާތުން ފައިސާ ދައްކާފައި ނުވާތީ، އެ ފައިސާ ހޯދުމަށް ދައުލަތުން އެކި ފަހަރު މަތިން ސިވިލް ކޯޓަށް މައްސަލަ ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ. އެގޮތުން، ސިވިލް ކޯޓުން ބެލި މައްސަލަތަކުގެ ތެރޭގައި، އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1645/Cv-C/2014 ޤަޟިއްޔާއާއި، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 362/Cv-C/2015 ޤަޟިއްޔާއާއި،

އަދި ސިވިލް ކޯޓުގެ އިސްނެގުމުގެ މަތިން އެ ކޯޓުން ހިނގި ނަންބަރު 466/Cv-C/2017 ގެ ޤަޟިއްޔާއާއި އަދި ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2333/Cv-C/2018 ގެ ޤަޟިއްޔާ ހިމެނެއެވެ.

5. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ގެ ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމާ އެއްގޮތަށް ފައިސާ އަދާކޮށްދީފައި ނުވާތީ، އެ ޙުކުމް ތަންފީޒުކުރުމުގެ ގޮތުން ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްގެ ނަމުގައި ބޭންކުގައި ހުންނަ [illegible] އެކައުންޓްތައް ފްރީޒްކޮށް[1] އެކައުންޓްތަކުގައި 8,380,149/84ރ. (އަށްމިލިއަން ތިންލައްކަ އަށްޑިހަހާސް އެއްސަތޭކަ ސާޅީސް ނުވަރުފިޔާ / އަށްޑިހަ ހަތަރުލާރި) ނުވަތަ [illegible] [illegible] އެކައުންޓްގައި ހުރި އެންމެ ފައިސާ ކޯޓަށް ޖަމާކުރުމަށް ސިވިލް ކޯޓުން އަމުރު ކުރިއެވެ.

6. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ގެ ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމާ އެއްގޮތަށް ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްގެ ފަރާތުން ދައުލަތަށް ދައްކަންޖެހޭ ދަރަނި ނުދައްކައި [illegible]، ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްގެ ފަރާތުން މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަމެންޓް އެންޑް އެނަރޖީގެ މައްޗަށް ކުރި ދަޢުވާއެއްގައި [illegible]، މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަމެންޓް އެންޑް އެނަރޖީގެ ފަރާތުން ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްއަށް US$ 381,425.00 (ތިންލައްކަ އަށްޑިހަ އެއްހާސް ހަތަރުސަތޭކަ ފަންސަވީސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު) ދައްކަންޖެހޭ ކަމަށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ގެ ޤަޟިއްޔާގައި އެ ކޯޓުން ކަނޑައަޅައިފިއެވެ.

7. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ގެ ޤަޟިއްޔާގައި ދައުލަތުން (މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަމެންޓް އެންޑް އެނަރޖީ) ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްއަށް ދައްކަން ޖެހޭކަމަށް ސާބިތުވި ފައިސާ ދެއްކުމުގެ ގޮތުން، ހުރި އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ގެ ޤަޟިއްޔާއިން ސާބިތުވެގެން ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްގެ ފަރާތުން ދައުލަތަށް ދައްކަންޖެހޭ 8,380,149/84ރ. (އަށްމިލިއަން ތިންލައްކަ އަށްޑިހަހާސް އެއްސަތޭކަ ސާޅީސް ނުވަރުފިޔާ / އަށްޑިހަ ހަތަރުލާރި) އާއި [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1801/Cv-C/2020 ގެ ޤަޟިއްޔާގައި ދައުލަތުން އެދުނެވެ.

---

[1] އެކައުންޓްތައް ފްރީޒްކުރުމަށް [illegible] [illegible] 08 ނޮވެމްބަރު 2020ގައި

8. ނަމަވެސް، ސަންޖަރ އިންޓަރނޭޝަނަލް ހައުސިންގ ދެމެދު އުފެދިފައިވާ މުޢާމަލާތް ގުޅިފައިވާ (closely connected) އެއް ދެ މުޢާމަލާތެއް ކަމަށް ނުވާކަމަށާއި، އެއް ދަޢުވާ އަނެއް ދަޢުވާ އަދާކުރުމަށް އޭގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ފަރާތަކުން ދަޢުވާކޮށްފައި އަނެއް ފަރާތުގެ ދަޢުވާކުރުމުގެ ކުރިން އުފެދިފައިވާ ދަޢުވާއެއް ނަމަވެސް، އެއް ފަރާތުގެ ދެކޮޅަށް އެ ދެ ދަޢުވާ އެއް ދަޢުވާ އަނެއް ދަޢުވާއާއި ބަލާނުލެވޭ (set-off) އުސޫލު ތަޠުބީޤު ކުރުމަށް ކަމަކާއި އަދި ސަންޖަރ އިންޓަރނޭޝަނަލްގެ ފަރާތުން އަދާކޮށްދިނުމަށް ނުވާނެއެވެ، އެ ދަޢުވާ އެއްކަށް ނަމަވެސް ދަޢުވާތައް ގުޅުވައިގެން ދަޢުވާތަކުން ނުވާނެ، ދަޢުވާތަކުން އެއްވެސް ގޮތަކަށް ދަޢުވާ 19 ނޮވެމްބަރު 2020 ގައި ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1801/Cv-C/2020 ދަޢުވާގައި ކަނޑައަޅައިފައެވެ.

9. އިސްވެ ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1801/Cv-C/2020 ދަޢުވާގައި އެ ކޯޓުން ނިންމާފައިވަނީ، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ދަޢުވާގެ ޙުކުމާ ގުޅިގެން ދިވެހިސަރުކާރު އިންވެސްޓްމަންޓް އަދި އިންވެސްޓަރ ފަރާތުން ސަންޖަރ އިންޓަރނޭޝަނަލް ހައުސިންގއަށް (ތިންލައްކަ އެގާރަ ހާސް ހަތަރުސަތޭކަ ފަންސަވީސް ޑޮލަރު) US$ 381,425.00 17 ޑިސެންބަރު 2020 ގައި ދަޢުވާކުރުން ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހަޅައެވެ.

10. ދެން ފަހުން ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1801/Cv-C/2020 ދަޢުވާއާ އެކުގައި ނިންމައިދީ، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ދަޢުވާއިން ސާބިތުވި ދަރަނި ޙުކުމް އައްޔަދަށް ސަންޖަރ އިންޓަރނޭޝަނަލްގެ ފަރާތުން ދަޢުވާކޮށް ދަޢުވާކުރައްވައިދިނުމަށް 30 ޖަނަވަރީ 2020 ގައި އަލުން ހުށަހެޅުމުގެ މަތިން ސިވިލް ކޯޓުން ބަލަންފެށި ޙުކުމް ތަންފީޒުގެ މަރުޙަލާ އެ ކޯޓުގައި ކުރިއަށް ދިޔައެވެ.

11. އިސްތިއުނާފު ކުރެވިފައިވާ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ދަޢުވާއަކީ، އިސްވެ ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ދަޢުވާގެ ޙުކުމް

ތަންފީޒުކުރުމުގެ ގޮތުން، ސިވިލް ކޯޓުގެ އަމިއްލަ އިސްނެގުމުން 30 ޖަނަވަރީ 2020 ގައި އެ ކޯޓުން ބަލަންފެށި ހުކުމް ތަންފީޒުގެ މައްސަލައެވެ.

ސިވިލް ކޯޓުން މައްސަލަ ނިންމަވާފައި:

12. އިސްތިއުނާފަށް ކުރިމަތިލާފައިވާ ފަސްއޮތުމުގައި ސިވިލް ކޯޓުން މައްސަލަ ނިންމަވާފައިވަނީ:

"ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ޤަޟިއްޔާއިން ސާބިތުވެގެން ސަން އެންޓަރޕްރައިޒަސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް (ރަޖިސްޓްރީ ނަންބަރު C-292/2006) ގެ ފަރާތުން ދިވެހި ދައުލަތް (މޯލްޑިވްސް ކަސްޓަމްސް ސަރވިސް) އަށް ދައްކަންޖެހޭ 8380,149/84ރ. (އަށްމިލިއަން ތިންސަތޭކަ އަށްޑިހަ ހާސް އެއްސަތޭކަ ސާޅީސް ނުވަ ރުފިޔާ / އަށްޑިހަ ހަތަރު ލާރި) އެ ހުކުމް އިއްވުމުން މިހާރަށް ދައްކާފައިނުވާތީ، ތަންފީޒީ ގޮތެއް ދިވެހި ދައުލަތުން ރިކަވަރީކުރުމުގެ ގޮތުން ސަރުކާރުން އަތުލައި ހިފެހެއްޓުމަށް ލޯނުގެ ދައުލަތާ ސަން އެންޓަރޕްރައިޒަސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑްގެ ނަމުގައި ހުޅުވާފައިވާ ބޭންކް އެކައުންޓްގައި ހުރިޖާގަނޑު، ސަން އެންޓަރޕްރައިޒަސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑްގެ ނަމުގައި މޯލްޑިވްސް އިސްލާމިކް ބޭންކް ހުރި ހުޅުވާފައިވާ އެކައުންޓްގައި ހުރި US$490/80 (ހަތަރުސަތޭކަ ނުވަދިހަ ޑޮލަރު އަދި އަށްޑިހަ ސެންޓް އެމެރިކާ ޑޮލަރު) މިކޯޓުން ދެއްކުމަށް ކަމާ، އަދި ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ޤަޟިއްޔާއިން ސާބިތުވެފައި، ސަން އެންޓަރޕްރައިޒަސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑްގެ ރަޖިސްޓަރީ އަށް އިންވެސްޓްމަންޓް އެއްޗެއް އަދާނުކުރުމާ (ދިވެހި ދައުލަތް) ގެ ފަރާތުން ދައްކަންޖެހޭ ސާބިތު ދަރަނީގެ ގޮތުގައި ސިވިލް ކޯޓުން ދައްކާފައިވާ US$ 381,425.00 (ތިންލައްކަ އަށްޑިހަ އެއްހާސް ހަތަރުސަތޭކަ ފަންސަވީސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު)، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ޤަޟިއްޔާއިން ސާބިތުވެގެން ސަން އެންޓަރޕްރައިޒަސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑްގެ ފަރާތުން ދިވެހި ދައުލަތް (މޯލްޑިވްސް ކަސްޓަމްސް ސަރވިސް) އަށް ދައްކަންޖެހޭ ފައިސާއިން އުނިކުރުމަށްފަހު، މިކޯޓުގެ ސާބިތު ދަރަނި ދިނުމާ ބެހޭ ގަވާއިދުގެ ނަންބަރު 141 ގެ 02 ނަންބަރު ބަޔާންކުރާ އުސޫލުން ބަލައި، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ޤަޟިއްޔާއިން ސާބިތުވެގެން ސަން އެންޓަރޕްރައިޒަސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑްގެ ފަރާތުން ދިވެހި ދައުލަތް (މޯލްޑިވްސް ކަސްޓަމްސް ސަރވިސް) އަށް ދައްކަންޖެހި މިހާތަނަށް ބާކީހުރި ޖުމްލަ 2,490,915/18ރ. (ދެމިލިއަން ހަތަރުލައްކަ ނުވަދިހަ ހާސް ނުވަސަތޭކަ ފަނަރަ ރުފިޔާ އަށާރަ ލާރި) ކަމުގައި ކަނޑައަޅައި، ތަންފީޒީ ގޮތެއް މިއަދުން ފެށިގެން 01 (އެކެއް) މަސްދުވަހުގެ ތެރޭގައި ދައްކައި މި ދަރަނި ކޯޓުން ހޯދައިދިނުމަށް "ދަރަނިވެރިން ދަރަނި ދެއްކުމަށް މަޖުބޫރުކުރުމާބެހޭ ޤާނޫނު"ގެ 08 ވަނަ މާއްދާއަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ސަން އެންޓަރޕްރައިޒަސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑްއަށް އަންގައި ހުކުމްކޮށްފިއެވެ."

މި ފަދައިންނެވެ.

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތައް:

13. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ދަޢުވާއާ ނިންމާފައިވާ ޙުކުމަކީ އަދި ޤާނޫނީ ހަމަތަކާއި ޚިލާފުވެފައިވާ ކަން، ސަރުކާރު އެންޓަރ ޕްރައިސަސްގެ ފަރާތުން ދިފާޢުގައިވާ ނުކުތާތައް ހުށަހަޅައި، އެ ނުކުތާތަކާ ބެހޭގޮތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ސަރކިއުލަރގެ ޖަދުވަލުގައި ވާހަކަ ދައްކާފައިވެއެވެ. މިގޮތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ނުކުތާތަކަކީ؛

13.1 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އާއި ޚިލާފަށް ދަށުކޯޓުން މައްސަލަ ނިންމާފައިވާކަމަށް ހުށަހެޅި ނުކުތާއާއި؛

13.2 ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު) ގެ 77 ވަނަ މާއްދާއާއި އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކޮށްފައިނުވާ ކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާއާއި؛

13.3 ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފަނޑިޔާރުންގެ ޤާނޫނު)ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި އަދި އެމާއްދާގެ (ށ) ގެ (2) ވަނަ ނަންބަރާއި އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކޮށްފައިނުވާކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާއާއި އަދި؛

13.4 ދަށުކޯޓުން ނިކުމެން ސާބިތުކުރުމުގެ މުޢާމަލާތްތަކުގައި ޢަމަލުކުރަންވީ ގޮތުގެ ޤަވާއިދު ތަބާވެގެން ތަޙްޤީޤުގެ ކުރެވިފައިނުވާ ކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާއެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ޙުކުމުގެ ފަސްމަންޒަރު:

14. އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކުގެ ތަފްސީލުގައި ދެއްކި ވާހަކަތަކުގައި އިސްތިއުނާފުކުރި ޙުކުމުން މައިގަނޑުގޮތުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ދަޢުވާގެ ޙުކުމާ ގުޅިގެން ދައުލަތުން ސަރުކާރު އެންޓަރޕްރައިސަސްއަށް ދައްކަން ޖެހޭކަމަށް ސާބިތުވެފައިވާ ފައިސާ ދައްކަވާގެ ގޮތުން، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ދަޢުވާއިން ސާބިތުވެގެން ސަރުކާރު އެންޓަރޕްރައިސަސްގެ ޙުކުމުން

ދައުލަތަށް ދައްކަންޖެހޭ 8380,149/84ރ. (އަށްމިލިއަން ތިންސަތޭކަ އަށްޑިހަ ހާސް އެއްސަތޭކަ ސާޅީސް ނުވަދުވިހާ / އަށްޑިހަ ހަތަރުލާރި) އާއި އަދާކުރަންޖެހޭ ދައުލަތުން އެދުނު ނަމަވެސް ދަރަނި އަދާކުރުމުގެ ތަންފީޛު ނުކުރެވިގެން ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1801/Cv-C/2020 ގަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާކަން، ދަރަނި ދަރަނިވެރި އަދާކުރުމުގައި އިސްތިއުނާފުކުރެވިފައިވާ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ގަޟިއްޔާގައި ބުނެވިފައިވާ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1801/Cv-C/2020 ގަޟިއްޔާ ހިމާޔަތް އަދި އިންސާފުގެ ބޭނުންކުރަނީ ކަމުގައި އެއްކަމުން މިއީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި ޚިލާފަށްކަމަށް ހިތާފައި އަރުވާފައި ކަމަށެވެ.

15. އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޝަރުޢީ ނިޒާމުގެ ޤާނޫނުގެ[2] 77 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާއިރު ޝަރުޢީ ކޯޓެއްގެ ޙުކުމަކާ ދެކޮޅަށް ޝަރުޢީ ކޯޓެއްގައި ދަޢުވާ ނުކުރެވޭނެ ކަމަށް ބަޔާންވެފައި ވުމާއެކު، އެ ދަޢުވާގެ މައްސަލަ އަދާލަތުން ޢާއްމު ނިންމުމާ ހަވާލާދީ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1801/Cv-C/2020 ގަޟިއްޔާގެ ނިންމުމަކީ މަޢުލޫމާތުގެ ޝަރުޢީ ކޯޓުތަކުން ޙުކުމްކުރެވިފައިވާ އެ ދަޢުވާއަށް ނިސްބަތް ކުރެވޭ ތަޞައްރުފާއި މަސައްކަތް ހަމައެކަނި ދިމާވާ ދަޢުވާއެއް ކަމަށްވާއިރު، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1801/Cv-C/2020 ގަޟިއްޔާގެ ނިންމުން ތަންފީޛު ކުރުމަށް ހުށަހެޅުނު ގޮތަށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ގަޟިއްޔާގައި ޙުކުމްކުރެވިފައިވާތީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޝަރުޢީ ނިޒާމުގެ ޤާނޫނުގެ[3] 77 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފަށް ކަމަށެވެ.

16. އަދި ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފަނޑިޔާރުންގެ ޤާނޫނު)ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އާއި އަދި މާއްދާގެ (ނ) ގެ (2) ވަނަ ނަންބަރަށް ބަލާއިރު ފަނޑިޔާރުންގެ ނިންމުންތަށް ނިންމުމުގައި އެކަށީގެން ކުރިން ކޮށްފައިވާ ދަޢުވާ ނުވަތަ އެކަށީގެންވާ މާނަ ކޯޓަކުން ކޮށްފައިވާ ދަޢުވާ ދިމާއަށް ކުރަންވާނެ ކަމަށް ބަހައްޓާފައިވާކަމާއި ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1801/Cv-C/2020 ގަޟިއްޔާގައި ނިންމާފައިވާ

---

[2] ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010

[3] ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010

ކަމަށާއި އެހެންނަމަވެސް މިއީން އެއްވެސް ކަމަކަށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ޤަޟިއްޔާ ނިންމިއިރު ރިޢާޔަތްކޮށްފައިނުވާ ކަމަށެވެ.

17. އަދި ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ޤަޟިއްޔާ ނިންމުމުގައި ޢަރުޟުގެ ނުހިމެނޭ ސާބިތުކުރަނީގެ މުޢާމަލާތްތަކުގައި އަމަލުކުރަންޖެހޭ ގޮތުގެ ގަވާއިދުގެ 8 ވަނަ މާއްދާއަށް ރިޢާޔަތްކޮށް މައްސަލަ ނިންމި ކަމަށް ބަލާނުކޮށްފައިވާތީ ޤަޟިއްޔާ ނިންމުމުގައި ގޮތުގައި ހުކުމް ނިންމިކަމަށެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން އެދޭގޮތް:

18. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ޤަޟިއްޔާގެ ދަށުން ކޮށްފައިވާ ޙުކުމް ބާޠިލްކޮށްދިނުމަށާއި އަދި ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ޤަޟިއްޔާއިން ސާބިތުވާ، މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަމަންޓް އެންޑް އެނަރޖީގެ ފަރާތުން ސެންޓަރު އެންޓަރޕްރައިސަސްއަށް ދައްކާފައިވާ ފައިސާ، ސެންޓަރު އެންޓަރޕްރައިސަސްއަށް ރައްދުކުރުމަށް ކަމާބެހޭ ފަރާތްތަކުގެ މައްޗަށް އަމުރުކުރުމަށް އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން އެދިފައިވެއެވެ.

އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުގެ ވާހަކަތައް:

19. އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކުގެ ރައްދުގައި އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުން ދެއްކި ވާހަކަތަކުގައި މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ބުނެފައިވަނީ، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ޤަޟިއްޔާގައި ޝަރީޢަތުން ދަޢުވާ ދަޢުވާއާއި އަޑުއަހާފައި ނުވާކަމަށާއި ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމާ ގުޅިގެން ދައުލަތުން ސެންޓަރު އެންޓަރޕްރައިސަސްއަށް ދައްކަން ޖެހޭކަމަށް ސާބިތުވެފައިވާ ފައިސާ ދައުލަތުން ދެއްކިއިރުވެސް އިސްތިއުނާފު މިކުރާ ޤަޟިއްޔާއާ ގުޅިގެން ސެންޓަރު އެންޓަރޕްރައިސަސްގެ އެކައުންޓަށް ހުރި ފައިސާތަކުގައި ކަމަށާއި، މި އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ޤަޟިއްޔާގައި ޝަރީޢަތުން އެދި ފެށިގެންދިޔަ ސިވިލް

ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމާ ގުޅިގެން ދައުލަތުން [illegible] އެންޓަރޕްރައިސަސްއަށް ދައްކަން [illegible] ސާބިތުވެފައިވާ ފައިސާ ދައުލަތުން ސިވިލް ކޯޓަށް [illegible]، އެފައިސާއިން ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމާ ގުޅިގެން ދައްކަންޖެހޭ ފައިސާއިން އުނިކުރި ކަމަށެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible] [illegible] ސާބިތު ދަރަނީގެ މުޢާމަލާތުގައި އަމަލުކުރަންވީ ގޮތުގެ ޤަވާޢިދު" ގެ ދަށުން ޙުކުމް ތަންފީޛުކުރުމުގެ ގޮތުން [illegible] [illegible] މާއްދާގެ ދަށުން [illegible] [illegible] [illegible] މި [illegible] [illegible] ދަށުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން [illegible] ނުވާކަމަށެވެ.

20. އިސްތިއުނާފު ކުރެވިފައިވާ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ޤަޟިއްޔާއި ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1801/Cv-C/2020 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމަށް އަސަރުކުރާ އެއްވެސް ނިންމުމެއް ނިންމާފައިވާ ކަމަށް ދައުލަތުން ނުދެކޭ ކަމަށެވެ.

21. އަދި ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ޤަޟިއްޔާ ނިންމުމުގައި "[illegible] [illegible] ސާބިތު ދަރަނީގެ މުޢާމަލާތުގައި އަމަލުކުރަންވީ ގޮތުގެ ޤަވާޢިދު"ގެ 8 ވަނަ މާއްދާއާ ހިލާފަށް ދައުލަތުން [illegible]، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ޤަޟިއްޔާގައި ޙުކުމް ކޮށްފައިވަނީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 6-1 ގައި ހިމެނޭ "[illegible] [illegible] ސާބިތު ދަރަނީގެ މުޢާމަލާތުގައި އަމަލުކުރަންވީ ގޮތުގެ ޤަވާޢިދު"ގެ 8 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ މަތިންކަމަށެވެ.

އިސްތިއުނާފު [illegible] ފަރާތުން އެދޭގޮތް:

22. އިސްތިއުނާފު [illegible] ފަރާތުން މި މައްސަލައިގައި އެދިފައިވަނީ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ޤަޟިއްޔާގައި ކޮށްފައިވާ ޙުކުމް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދިނުމަށެވެ.

ސަބަބުތަކާއި ފާހަގަކުރެވުނު ކަންކަން:

23. މި މައްސަލައާ ގުޅިގެން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތާއި އިސްތިއުނާފަށް ރައްދުވާ ފަރާތްތަކުން ދެއްކި ވާހަކަތަކާއި އަދި ހުށަހެޅިފައިވާ އެންމެހައި ލިޔެކިޔުންތަކަށް ބަލާއިރު، މި މައްސަލައިގެ އިސްތިއުނާފަށް ބަހުސްގައި، ދަޢުވާ ދަޢުވާގައި އިއާދަކުރެވިފައިވޭތޯ މައްސަލައަކީ އެއް ބަލާނެވެ.

24. އެންމެފުރަތަމަ، މި މައްސަލައިގައި ސަބަބުތަކުން ގޮތެއް ކަނޑައަޅަންޖެހޭނީ، ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްގެ ފަރާތުން ދެކޮޅަށް ދައްކާފައިވާ ކަމަށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ގަޟިއްޔާއިން ސާބިތުވެފައިވާ ދަރަންޏާއި އަދި ދައްކަމުން ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްއަށް ދައްކަންޖެހޭ ކަމަށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ގަޟިއްޔާއިން ސާބިތުވެފައިވާ ދަރަނި، އެއް ދަރަނި އަނެއް ދަރަންޏާއި އެއްގޮތަށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ގަޟިއްޔާއިން ނިންމި ނިންމުމަކީ، ސަބަބު ފާހަގަ ހުރުމުގެ މަތިން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއްކަމަށް، ޖުމްލަގޮތެއްގެ މައްސަލަތަކަށް އެނގެއެވެ.

ދަޢުވާ އިއާދަކުރެވިފައިވޭތޯ ބެލުން:

25. ދަޢުވާ އިއާދަކުރުމަކީ، އެއް ފަރާތުން އަނެއް ފަރާތަށް ދަޢުވާކުރެވިފައިވާ ދެ ދަޢުވާއެއް ނުވަތަ ފައިސާ ދެއްކުމުގެ ދުވަސްވަރެއް އިއާދަކުރުމެވެ.

26. މި މައްސަލާގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްގެ ފަރާތުން ދައުލަތުން ދައްކަންޖެހޭ ކަމަށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ގަޟިއްޔާއިން ސާބިތުވެފައިވާ ދަރަންޏާއި ދައުލަތުން ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްއަށް ދައްކަންޖެހޭ ކަމަށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ގަޟިއްޔާއިން ސާބިތުވެފައިވާ ދަރަނި، އިސްތިއުނާފު މިފަދަ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ގަޟިއްޔާގެ ތަފްސީލުން، އެއް ދަރަނި އަނެއް ދަރަންޏާ އިއާދަކުރެވިފައިވާތީ ބަލައިގަނެ، އިސްތިއުނާފު ކުރުމުގައި ދިމާ ސިވިލް

ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ދަޢުވާގައި ބަލާފައިވާ މައްސަލައިގައި، ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްގެ ފަރާތުން ދައުލަތަށް 8,380,149/84ރ (އަށްމިލިއަން ތިންސަތޭކަ އަށްޑިހަ ހާސް އެއްސަތޭކަ ސާޅީސް ނުވަރުފިޔާ / އަށްޑިހަ ހަތަރުލާރި) ދެއްކުމަށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ދަޢުވާގައި ކޮށްފައިވާ ޙުކުމާ އެއްގޮތަށް ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްގެ ފަރާތުން އަމަލުކޮށްފައިނުވާތީ އެ ދަޢުވާގެ ޙުކުމް ތަންފީޒުކުރުމުގެ ގޮތުން ބެލެވުނު މައްސަލައެކެވެ.

27. މި މައްސަލަ ނިންމާފައިވާ ގޮތުން ބަލާއިރު، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ދަޢުވާއިން ސާބިތުވާ، ދިވެހި ދައުލަތް (މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަމަންޓް އެންޑް އެނަރޖީ)ގެ ފަރާތުން ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްއަށް ދައްކަންޖެހޭ ސާފު ދަރަނީގެ ގޮތުގައި ދައުލަތުން ސިވިލް ކޯޓަށް ދައްކާފައިވާ ފައިސާ US$ 381,425.00 (ތިންލައްކަ އަށްޑިހަ އެއްހާސް ހަތަރުސަތޭކަ ފަންސަވީސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު) ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްގެ ފަރާތުން ދިވެހި ދައުލަތަށް (ކަސްޓަމްސް ސަރވިސް) އަށް ދައްކަންޖެހޭ ފައިސާއިން އުނިކޮށްފައިވެއެވެ.

28. އެ ފައިސާ އުނިކުރެވިފައިވަނީ ދަރަނިން ދަރަނި އަޅައިލެވުން ނޫންކަމަށް ދައުލަތުން ފާހަގަކުރެއެވެ. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ދަޢުވާގެ ޙުކުމް ތަންފީޒުކުރުމުގެ ގޮތުން ސިވިލް ކޯޓުން އަމަލުކުރި ގޮތަކީ އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ފާހަގަކުރާ ފަދައިން ދަރަނިން ދަރަނި އަޅައިލުން ކަމަށް ބެލޭތޯ ބަލާއިރު، އެ ފައިސާ އުނިކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ ތަފްސީލު ގޮތުގައި އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ޙުކުމުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ އަންނަނިވި ފަދައިންނެވެ.

> “ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ދަޢުވާއިން ސާބިތުވާ، ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑްގެ ދިވެހި ދައުލަތް (މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަމަންޓް އެންޑް އެނަރޖީ)ގެ ފަރާތުން ދައްކަންޖެހޭ ސާފު ދަރަނީގެ ގޮތުގައި ދައުލަތުން ސިވިލް ކޯޓަށް ދައްކާފައިވާ ފައިސާ، ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑްގެ ފަރާތުން ދިވެހި ދައުލަތަށް (މޯލްޑިވްސް ކަސްޓަމްސް ސަރވިސް) އަށް ދައްކަންޖެހޭ

ފައިސާއިން އަނބުރާދެވުން ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު B5-CR-2/2021/07 (03 ފެބުރުއަރީ 2021) އޯޑަރު

ކޯޓުން ސިވިލް ކޯޓުގެ ޑިގްރީ ސްޓޭޓްމަންޓް އެންގުމުން، އެގޮތުގެ މަތިން އިންތިޒާރުކުރަމުން މިކޯޓުގެ ސްޓޭޓް

ދަރަނި ދޭކޮށް ޤާނޫނުގެ ނަންބަރު 141 ގެ 02 ވަނަ ނަންބަރު ބަޔާންކުރާގޮތުން އަންގައެވެ."

29. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމުން ދައުލަތުން 17 ޑިސެންބަރު 2020 ގައި ސިވިލް ކޯޓުން US$ 381,425.00 (ތިންލައްކަ އަށްޑިހަ އެއްހާސް ހަތަރުސަތޭކަ ފަންސަވީސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު) ދެއްކުމަށް، އިސްތިއުނާފު މިކުރެވޭ ޤަޟިއްޔާ ދަޢުވާ ލިބިފައިވާ ސަރުކާރުގެ އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ އަބަދުވެސް ޙައްޤު ގިނަކޮށްފައިވާތީވެ. ދައުލަތުން ފައިސާ ދެއްކުމުން އަދި ފައިސާ ސަރުކާރު އަރުވާ ސަރުކާރުގެ އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ދަޢުވާކުރިކަމުގެ އަދާކުރާ ނަންބަރު އިދާރީގޮތުން ވިޔަފާރި ހިނގަމުން އެންމެހާ ޙައްޤުތަކެއް އަދާކުރުން ގިނަގުނަ، އެންމެހާ ޙައްޤުތަކާއި ފައިސާ ޖަމާކުރުމަށްފަހު އަބަދުވެސް، އެންމެހާ ޙައްޤުތަކާއި ފައިސާ ޖަމާކުރެވުނު ސިވިލް ކޯޓުގެ ފައިސާއަށް ސަރުކާރުގެ ވަކިން އަދާކުރި އަދި ފައިސާ ސަރުކާރު ޝަރީޢަތުގެ އިސްތިއުނާފުކުރާ ޙައްޤު ނުވާ އެހެން ޙައްޤުތަކަށް ޖަމާ ނުކުރެވުނުކަމަށް ފެނިގެންދާތީ ސިވިލް ކޯޓުގެ ފައިސާއާ ބެހޭ ސަރުކާރުގެ އިންގިރޭސިބަހުން ބަޔާންކޮށްފައެވެ.

30. މި ޙުކުމުގެ 28 ވަނަ ޕެރެގްރާފުގައި ބަޔާންކުރެވުނު ބަލާފައިވާ އޯޑަރު ނަމްބަރު، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމުން، 17 ޑިސެންބަރު 2020 ގައި ދައުލަތުން ސިވިލް ކޯޓުން ފައިސާ ދެއްކުމަށް، އެ ޤަޟިއްޔާގެ އަދާނުކުރެވޭ ކަމަށް ސަރުކާރު އަދާކުރި ސަރުކާރުގެ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމުން ސާބިތު ދަރަނީގެ ބާކީގައި ދައުލަތަށް 8,380,149/84ރ. (އަށްމިލިއަން ތިންސަތޭކަ އަށްޑިހަ ހާސް އެއްސަތޭކަ ސާޅީސް ނުވަރުފިޔާ / އަށްޑިހަ ހަތަރުލާރި) ދައުލަތަށް ނުދައްކައިގެން ހުރުމާ ބެހޭގޮތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާތީ، އެ ސަރުކާރު ދަރަނި ހިފެހެއްޓުމަށް އެންގުމަށްފަހު އެ

ޤަޟިއްޔާއާ ބެލުމުގައި އަމަލުކުރަންޖެހޭ ގޮތް އަންގައި، އިސްތިއުނާފު ކުރުމުގައިވާ މުއްސަނަދު ބޮޑު ސިވިލް ކޯޓުގެ ސަބަބުތަކުން ދަލީލު ސަބަބަކަށް ފުރުޞަތުދީފައިވާ ބަލައި ނިންމާފައެވެ.[4]

31. އެހެންކަމުން، މިވައިސާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމް ތަންފީޛުކުރުމުގެ ގޮތުން އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށްދަނީ ސިވިލް ކޯޓުން އަމަލުކުރެވިފައިވާ ގޮތަށް ބަލައިގެން އަންގައިން ދެންނެވުމީ، އަދި ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ޤަޟިއްޔާއާ ގުޅިގެން ދައުލަތުން ދެއްކި ވައިސާ، އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމް ތަންފީޛުކުރުމުގެ ގޮތުން އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް، ދަރަނިން ދަރަނި ހަމަޖެއްސުމުގެ ގޮތުން، އަދާކުރުމާ ގުޅޭގޮތުން ބަލާފައިވާކަން ސާބިތުވާ އެނގެއެވެ.

ދ. މުއްސަނަދުގައި ދަރަނި އަދާކުރުމުގެ މުއްދަތު ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތް ބެލުން:

32. އެއް ދަރަނި އަނެއް ދަރަނިން އަދާކުރެވޭނެ ސަބަބު ގޮތުން ހުށަހަޅާ ކަމެއް ކަމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ އިބްރާހީމް ސަޢީދު ވ. ޙުސައިން އިސްމާޢީލް ޤަޟިއްޔާގައި[5] ފާހަގަކުރައްވާފައެވެ. ދަރަނި އަދާކުރުމާ ގުޅޭގޮތުން ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އުސޫލަށް ބެލުމުން، ދެފަރާތް އެކަކު އަނެކަކަށް ދަރައްކަށްވާފައިވާ ދެ ދަރަނި އޮތުމުގައި، އެ ދެ ދަރަނި އެއް ދަރަނި އަނެއް ދަރަނިން އަދާކުރުމަށް ދެފަރާތުގެ އެއްބަސްވުމަކާ، އެ ދެ ދަރަނި އެއް ދަރަނި އަނެއް ދަރަނިން އަދާކުރުމަށް ވާޖިބު އަދި ސަބަބު ހަމަޖެހޭގެ މަތިން ކުރިމަތިކުރާ ޙާލަތެއްކަމަށް މިގޮތުން، އެއް ދަރަނި އަނެއް ދަރަނިން އަދާކުރެވޭނީ، އެފަދަ ބޮޑުއިން އެކަކުގެ ދަރަނިއަކީ އަނގާގެ ދަރަނިއަށްވުރެ ކުރިން އެދުނުކަމާ ދަރަނިއެއްކަމުގައިވިޔަސް އެ ދެދަރަނީގެ އެ ދެދަރަނި އެއް ދަރަނި އަނެއް ދަރަނިން މަޤާސާ (set-off) ކުރެވޭގޮތުގެ މަތިން އަދާކުރެވިދާނެކަމަށް އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައެވެ.

---

[4] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު B5-CR-2/2021/07 (03 ފެބްރުއަރީ 2021) ޙުކުމް

[5] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2011/HC-A/259 ޤަޟިއްޔާ

33. ކުރިން އިސްވެ ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަދައިން، އިސްތިއުނާފު ކުރެވިފައިވާ މައްސަލާގައި ސަރީޙައަށް ކުރިމަތިވެގައި އޮތް ބަހުރޫފެކޭ، މި މައްސަލާގައި ދަޢުވާ އަމަލީ ކުރިޔަށް މަނާކުރާ ސަބަބެއް އޮތްކަމަކަށް ނުފެނެއެވެ ކަނޑައެޅުމުގެ ބަޔާނެވެ.

34. މިމައްސަލައަށް ބަލާއިރު، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ދަޢުވާއާ ގުޅިގެން ސާބިތު ދަރަނީގެ ގޮތުގައި ސަންޗަރީ އިންޓަރނޭޝަނަލްގެ ފަރާތުން ދައްކަންޖެހޭ ރ8,380,149/84 (އަށްމިލިއަން ތިންސަތޭކަ އަށްދިހަ ހާސް އެއްސަތޭކަ ސާޅީސް ނުވަ ރުފިޔާ / އަށްދިހަ ހަތަރު ލާރި) ދައްކާފައިނުވާތީ، އެ ޙުކުމް ތަންފީޒުކުރުމުގެ ގޮތުން، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ދަޢުވާއާއިން، މިހާރު ދައްކަމުން (މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަމަންޓް އެންޑް އެނަރޖީ)ގެ ފަރާތުން، ސަންޗަރީ އިންޓަރނޭޝަނަލްއަށް ދައްކަންޖެހޭ ސާބިތު ދަރަނީގެ ގޮތުގައި ދައްކަމުން ދެއްކި US$ 381,425.00 (ތިންލައްކަ އަށްދިހަ އެއްހާސް ހަތަރުސަތޭކަ ފަންސަވީސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު) އިސްތިއުނާފު ކުރެވިފައި މިވާ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ދަޢުވާއާ ގުޅިގެން ސިވިލް ކޯޓުން އަމުރުކޮށްފައިވާކަން އެނގެއެވެ.

35. އިސްތިއުނާފުކުރާ ސަންޗަރީ އިންޓަރނޭޝަނަލްގެ ފަރާތުން ފާހަގަކުރާގޮތުގައި އިސްތިއުނާފު މިކުރާ ދަޢުވާގައި، ދަރަނިން ދަރަނި އަދައި ކުރުމަށް ނިންމި ނިންމުމަކީ، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1801/Cv-C/2020 ދަޢުވާގައި އެ ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމާ ޚިލާފު ނިންމުމެއް ކަމަށެވެ.

36. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ އެ ޝަކުވާއާ ސަރީޙަގޮތުން ރިޢާޔަތްކުރާއިރު، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1801/Cv-C/2020 ދަޢުވާގައި ބަލާފައިވާ މައްސަލައަކީ، އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ދަޢުވާގެ ޙުކުމާ ގުޅިގެން މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަމަންޓް އެންޑް އެނަރޖީގެ ފަރާތުން ސަންޗަރީ އިންޓަރނޭޝަނަލްއަށް ދައްކާފައިވާ US$ 381,425.00 (ތިންލައްކަ އަށްދިހަ އެއްހާސް ހަތަރުސަތޭކަ ފަންސަވީސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު) ޙުކުމާ އެއްގޮތަށް ދައްކާފައިވާތީ، އެ ދަޢުވާގެ ޙުކުމް ތަންފީޒުކުރުމުގެ ގޮތުން ސިވިލް ކޯޓުން ބަލާފައިވާ ދަޢުވާއެކެވެ. އަދި އެ މައްސަލާގައި، ދައްކަމުން ދައްކަންޖެހޭ ސާބިތު ދަރަނި

އަދާކުރުމުގެ ގޮތުން ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ޤަޟިއްޔާއިން [illegible] [illegible] [illegible] އިންޓަރނޭޝަނަލްގެ ފަރާތުން ދައުލަތަށް ދައްކަންޖެހޭ 8380,149/84ރ. (އަށްމިލިއަން ތިންސަތޭކަ އަށްޑިހަ ހާސް އެއްސަތޭކަ ސާޅީސް ނުވަރުފިޔާ / އަށްޑިހަ ހަތަރުލާރި) އާއި [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

> ”… ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމް [illegible] މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަމަންޓް އެންޑް އެނާޖީ (ދައުލަތް)ގެ ފަރާތުން [illegible] އިންޓަރނޭޝަނަލް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް އަށް ދައްކަންޖެހޭ US$ 381,425·00 (ތިންލައްކަ އަށްޑިހަ އެއްހާސް ހަތަރު ސަތޭކަ ފަންސަވީސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު)، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ގެ ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމް [illegible] [illegible] އިންޓަރނޭޝަނަލް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް ދައުލަތަށް ދައްކަންޖެހޭ 8380,149·84ރ. (އަށްމިލިއަން ތިންސަތޭކަ އަށްޑިހަ ހާސް އެއްސަތޭކަ ސާޅީސް ނުވަރުފިޔާ / އަށްޑިހަ ހަތަރުލާރި) އާއި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (closely connected) [illegible] (set off) [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމް [illegible] މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަމަންޓް އެންޑް އެނާޖީ (ދައުލަތް)ގެ ފަރާތުން [illegible] އިންޓަރނޭޝަނަލް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް އަށް ދައްކަންޖެހޭ US$381,425·00 (ތިންލައްކަ އަށްޑިހަ އެއްހާސް ހަތަރު ސަތޭކަ ފަންސަވީސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު)، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ގެ ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމް [illegible] [illegible] އިންޓަރނޭޝަނަލް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް ދައުލަތަށް ދައްކަންޖެހޭ 8380,149·84ރ. (އަށްމިލިއަން ތިންސަތޭކަ އަށްޑިހަ ހާސް

އެއްސަތޭކަ ސާޅީސް [illegible] / އެމެރިކާ ޑޮލަރު) އާއި [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]…“

މިފަދައިން ކަނޑައަޅައި، 19 ނޮވެންބަރު 2020 ގައި ޙުކުމްކުރި ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1801/Cv-C/2020 ދަޢުވާގައި ޙުކުމް ކޮށްފައިވަނީ، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ދަޢުވާގެ ޙުކުމާ ގުޅިގެން މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަމަންޓް އެންޑް އެނާޖީގެ ފަރާތުން ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްއަށް ދައްކަންޖެހޭ US$ 381,425.00 (ތިންލައްކަ އައްޑިހަ އެއްހާސް ހަތަރު ސަތޭކަ ފަންސަވީސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު) ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްއަށް [illegible] ގޮތުން [illegible] ސިވިލް ކޯޓުން ދައްކައި ހަވާލުކުރުމަށް [illegible] އަންގައި އެދުމުގެ މަތިންކަން އެނގެއެވެ.

37. އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ގޮތުގެ މަތިން، ދައުލަތާއި ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްއާ ދެމެދު އެއްބަސްވުން އަދި ފަރާތުން ދައްކަންޖެހޭ ދަރަނި އަދާކުރެއްވުން [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1801/Cv-C/2020 ދަޢުވާގައި ކަނޑައަޅުއްވައި ވަނިކޮށް، އިސްތިއުނާފު މި ކޯޓަށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ދަޢުވާގައި، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ދަޢުވާއާ ގުޅިގެން ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްގެ ފަރާތުން ދައުލަތުން ދައްކަންޖެހޭ ދަރަނި ދެއްކުމުގެ ގޮތުން ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ދަޢުވާއާ ގުޅިގެން ދައުލަތުން ސިވިލް ކޯޓަށް ދައްކައިފައިވާ ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސް އަށް ދޫކުރުމުގެ ބަދަލުގައި އެ ފައިސާއިން ދަރަނި އަދާކުރުމަށް ޙުކުމްކޮށްފައިވެއެވެ.

38. އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ގޮތުގެ މަތިން، އެއް ދަރަނި އަނެއް ދަރަންޏާ އަޅާކިޔުމުން، ބަލާބެލުމުން 2 (ދޭއް) މައްސަލާގައި އަޅާކިޔާފައިވާ ފައިސާއަކީ، އެއްބަޔަކުގެ ފައިސާއެއް ނޫންކަމާއި، އެގޮތުން، އެއް މައްސަލާގައި ސާބިތުވާ ދަރަންޏަކީ ދިވެހި ދުރާލައިން ސާބިތުވެފައިވާ ދަރަންޏެއްކަމާއި އަދި އަޅާކިޔާފައިވާ އަނެއް މައްސަލާގައި ސާބިތުވާ ދަރަންޏަކީ، ޤާނޫނީ ގޮތުން ދައުލަތުން ދައްކަންޖެހޭ ދަރަންޏެއް ނޫންކަމާއި އެގޮތުން [illegible] ދެފަރާތުގެ ދަރަނި [illegible] [illegible] އެއްދަރަނި އަނެއް ދަރަންޏާ އަޅާކިޔުމަކީ، އެއީ

އިންސާފުވެރިކޮށްބަލައިދިނުމަށް ބަދަލުވެފައިވާ ނުހުރަހަނާއި، އަދި ލާޒިމުވާ ކުރިއެރުވުމަކީ، ސަބަބުތަކެއް ހުރަހެއް

ވުމަކަށްވާތީއާއި ޙައްޤު ގެއްލުން ލިބިފައިވާ ފަރާތަކަށް ދުވަސްދުވަސް އެހެނިހެން އެއްބަސްވުންތައް ގެންގޮސް، ދިވެހި

ރިޔާސަތުން ނުވަތަ ދިވެހި ފަރާތްތަކުން، އަދި އަދާކުރުން އެންމެހާ އިލްތިޒާމު ބޭނުން ކުރުމާއެކު ކޯޓުން

ތަޢާރަފް ކުރި ބާރުތަކުގެ ފުރުޞަތު އެބަހުއްޓެވެ. ނަމަވެސް މިއީ ކޯޓުތަކުން ތަޢާރުފު އިލްތިޒާމު

ކުރުމުން ނުބެލޭނެއެވެ.

39. އެހެންކަމުން، ދައުލަތާއި ސަރުކާރު އިންޓަރނޭޝަނަލް ދުވަހު އެއްފަހަރުއަށް އަމަލު ފަރާތުން ދައުލަތުން

ދަޢުވާ އަމާނަތްތަކުގެ ޖުޑީޝަލްއަށް، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ޤަޟިއްޔާގައި އަމާޒުވާ

ފިޔަވަޅު ނުވަތަ ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކީ، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1801/Cv-C/2020 ޤަޟިއްޔާއާ

ގުޅޭގޮތުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއްކަން އެނގެއެވެ.

40. އެއް މަރުޙަލާއެއްގެ ކޯޓަކުން ނިންމާފައިވާ ބަދަލުކުރެވޭނީ އިސްތިއުނާފުގައި މަތީ މަރުޙަލާއެއްގެ ކޯޓަކުން

ކަން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާއިން އެނގެއެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ

ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 މާއްދާގެ (ނ) ގައި ބަޔާންކޮށްދެނީ، ކޯޓުގެ ކޯޓަކުން އެ ކޯޓެއް ހިމެނޭ

މަރުޙަލާއެއްގެ ދަށް މަރުޙަލާއެއްގެ ކޯޓަކުން ނިންމާ ނިންމުން ބަދަލުކުރުމުގެ ބާރު ލިބިގެންވާކަމަށެވެ.

ކޭސް ޖުޑިޝާލާގެ މަބްދައު:

41. ކޭސް ޖުޑިޝާލާގެ މަބްދައާ ގުޅޭގޮތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ބެންޗް ކޮލިޖިއަލްސް (ޖޭ.ޖޭ.އައި) ތިރީގެ

ލ. ޖޮރިޖިސް ޢިނާޔަތުން ދެކޮޅުގެ އަދާރިޖީ (ދައުލަތު)[6] ޤަޟިއްޔާގައި ފަހިވާނެ ޚާއިޞް ބާރުތަކުން

މުއައްސަސާގެ ދައުރުގެ 12 ވަނަ ޕެރެގްރާފުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ، "ކޭސް ޖުޑިޝާއަކީ އެކި ޤަޟިއްޔާތަކުން

ޚާއްޞަވާއިރު ފުރުޞަތު އުސޫލުތަކެއް ޤާއިމުކުރަން ގަވާއިދު އިސްލާމިކަވެ. ކޭސް ޖުޑިޝާގެ މައިގަނޑު ދެބައިއަކީ

---

[6] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/SC-A/25 ޤަޟިއްޔާ

އިންޑިޕެންޑެންޓް ލީގަލް ރައިޓްސް ނުވަތަ ޑިފެންސްތަކެއްގެ ފަދަ ފެކްޓުތަކެއް ހިމެނޭ ފަދަ ކަމެއް (ނުވަތަ ކަންތައްތަކެއް) ގެ މައްސަލަ ނިމުނުއިރު ކަނޑައެޅިފައިވާނަމަ، އެ ނިންމުމަކީ، އިސްތިއުނާފު މަރުހަލާގެ ތެރެއިން އެކަށީގެން ހުރިގޮތް ކުރުމުގެ ބަދަލުން، އެ ފެކްޓުތަކަށް އެ ނޫނީ ކަނޑައެޅިގެ ކަމަށް (ނުވަތަ ކަންތައްތަކެއްގައި) ގެ ވާހަކަ، އެ ފެކްޓުތަކެއްގެ މުޅިގޮތުގައި އަލުން ދައްކާ ކަނޑައަޅާކަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ.”

42. ރެސް ޖުޑިކާޓާގެ މަބްދައު އިތުރަށް ތަފްސީލުކޮށްދެމުން އިސްވެ އިސްތިޝްހާދުކުރެވުނު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ބަރި ކޮންސްޓްރަކްޝަން (ޕީ.ވީ.ޓީ) ލިމިޓެޑް ވ. މޯލްޑިވްސް އިންލޭންޑް ރެވެނިއު އޮތޯރިޓީ (ދައުލަތް)[7] ޤަޟިއްޔާގައި، ރެސް ޖުޑިކާޓާގެ މަބްދައު ބިނާވެފައިވާ މައިގަނޑު 3 (ތިނެއް) އުސޫލުގެ ގޮތުގައި ދައްކަވާފައި، އެއީ، އިޝޫ އެސްޓޮޕަލް (Issue Estoppel) އާއި ކޯޒް އޮފް އެކްޝަން އެސްޓޮޕަލް (Cause of Action Estoppel) އާއި އަދި އިޖުރާއަތުގެ ނަހަމަ ބޭނުންހިފުން (Abuse of Process) ކަމަށް ބަޔާންކޮށް އެ އުސޫލުތަކުގެ ތަފްސީލު އިޖުރާއަތް ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ.

43. ދަރަނި އަދާކުރުމާ ގުޅޭގޮތުން އިސްތިއުނާފު މިކުރެވޭ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ޤަޟިއްޔާގައި ނިންމާފައިވާ ނިންމުމާއި، އަދިކުރިން ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1801/Cv-C/2020 ޤަޟިއްޔާގައި ދައުވާކުރެވުނު ސަބަބަކީ އެއްބަޔަކު ދައުވާކުރާ ފަރާތްތަކެއް ކަމުން، އެއްފަރާތަށް ދައުވާކުރުމާއި ދަރަނި އަދާކުރުމާ ގުޅޭގޮތުން ނިންމާފައިވާތީ، އެ މައްސަލަ ރެސް ޖުޑިކާޓާގެ މަބްދައު ބިނާވާ 3 (ތިނެއް) އުސޫލުގެ ތެރެއިން އިޝޫ އެސްޓޮޕަލް (Issue Estoppel) ގެ އުސޫލު ތަތްބީޤުކުރެވޭ ނިންމުމެއްކަން އެނގެން އޮވެއެވެ.

---

[7] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/SC-A/25 ޤަޟިއްޔާ

ތަންފީޒުކުރުމުގެ މައްސަލަތަކުގެ ދާއިރާ

44. ޝަރުޢީ ތަންފީޒުކުރުމުގެ ގޮތުން ކޯޓުތަކަށް ހުށަހެޅޭ މައްސަލަތަކުގެ ދާއިރާއާ ގުޅޭގޮތުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/HC-A/254 ޤަޟިއްޔާގެ 3 (ތިނެއް) ވަނަ ނަންބަރުގެ (ނ) ގައި ބަޔާންކުރަނީ، "ޝަރުޢީ ތަންފީޒުކުރުމުގެ ގޮތުން ކޯޓުތަކަށް ހުށަހެޅޭ ޤަޟިއްޔާތަކާއި ގުޅިގެން، އެޤަޟިއްޔާތަކުގައި ސާބިތުވެފައިވާ ދަރަނިގެ ޝަރުޢީ، މަދަނީ މަޢުލޫމާތުގެ ކޯޓުން ބަދަލު ނުކުތާ ހިނދަކު، ޝަރުޢީ ތަންފީޒުކުރުމަށް ހުށަހެޅުން ޤަޟިއްޔާގައި ސާބިތުވެފައިވާ ދަރަނިޖެހިފައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތުން ވަކިކޮށް ދޫކޮށް ގޮތެއް ކަނޑައަޅަންޖެހޭނެކަމާއި، ޝަރުޢީ ތަންފީޒުކުރުމުގެ ގޮތުން ކޯޓުތަކަށް ހުށަހެޅޭ މައްސަލަތަކާއި ގުޅިގެން ބަލަނީ، ޝަރުޢީ ތަންފީޒުކުރުމަށް ހުށަހެޅުން ޤަޟިއްޔާގައި ސާބިތުވެފައިވާ ދަރަނި ނުވަތަ އަދާކުރަންޖެހޭ އިލްތިޒާމުތައް، ޝަރުޢީ ތަންފީޒުގެ ގޮތުން އަދާކުރުވުމުގެ ނުވަތަ ދޫކޮށްލުމޭ ކަމާއި، ..." މިފަދައިންނެވެ.

45. ބުނެވިދިޔަ އުސޫލު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ދައުލަތް (މިނިސްޓްރީ އޮފް ހައުސިންގ އެންޑް އިންފްރާސްޓްރަކްޗަރ) ވ. މައުރޫފް އަބްދުއްސަތާރު[8] ޤަޟިއްޔާގެ ގައި ދަލީލުކޮށްދެމުން، އެ ޤަޟިއްޔާގެ 16 ވަނަ ޕެރެގްރާފުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ، "ޝަރުޢީ ތަންފީޒުކުރުމުގެ މައްސަލަތަކުގައި ސިވިލްކޯޓުގެ ކުރިމަތީގައި ހުށަހެޅޭނީ ތަންފީޒުކުރުމަށް އެދޭ މައްސަލައިގެ ޝަރުޢީ ތަންފީޒުކުރުމާ ގުޅޭގޮތުން އެކަނި ކަމުގައި..." މިފަދައިންނެވެ. އަދި ބުނެވިދިޔަ އުސޫލު އިތުރަށް ތަފްސީލުކުރައްވަމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ސްޓޭޓް ބޭންކް އޮފް އިންޑިއާ (މާލެ ބްރާންޗް) ވ. އަހަރާ އިންވެސްޓްމަންޓްސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް އަދި އިތުރު ތިން ފަރާތެއް[9] ހިމެނޭ ޤަޟިއްޔާގެ 11 އަދި 12 ޕެރެގްރާފުގައި، މައްސަލަ ތިން މަރުޙަލާއަކަށް [illegible] ތަންފީޒު ކުރުމު ބަޔާންކުރެވިފައިވެސް [illegible] އުސޫލު ޢަޤްދުގެ ތަންފީޒު ޤަޟިއްޔާގެ ޝަކުވާގައި މަސްލަޙަތު އަދުން ހުކުމާއި، މައްސަލަ މައްސަލައިގައި ނިމިފައިވާ ކަންކަމަށް އުނިއިތުރު ގެނެވިގެން ނުވާނެކަމާއި، ތަންފީޒު

---

[8] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/SC-A/07 ޤަޟިއްޔާ

[9] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2021/SC-A/48 ޤަޟިއްޔާ

މައްސަލަ ކުރިއަށް ގެންދިއުމުގެ ތެރޭގައި ނިންމާ ނިންމުންތަކަކީ މައުޟޫޢީ މައްސަލައިގެ ދާއިރާއިން ބޭރުން، ނުވަތަ މައްސަލައިގެ މައުޟޫޢާމެދު އަލުން ގޮތެއްކަމެއް ކަނޑައެޅި، މައުޟޫޢީ މައްސަލަ ކުރިއަށްދާ ފިޔަވަޅުތަކެއް ކަމަށް ފެނެން ނުވާނެކަމާއި، އެފަދަ ނިންމުންތައް އިސްތިއުނާފު ކުރެވޭނެކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

46. ޙުކުމް ތަންފީޛުކުރުމުގެ ގޮތުން ކޯޓުތަކަށް ހުށަހަޅާ މައްސަލަތަކުގެ ދާއިރާ ގުޅޭގޮތުން އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު އުސޫލުތަކަށް ބެލުމުން، ޙުކުމް ތަންފީޛުކުރުމުގައި އާންމު އުސޫލަކީ ކޯޓުގެ ދައުރަކީ އިޖުރާއީ ދައުރެއްކަމާއި، ޙުކުމާ އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރުވުމަށްޓަކައި [illegible] އޮތް މަގަކީ، އެ ޙުކުމް ތަންފީޛުކުރުމުގެ ގޮތުން ކޯޓުތަކުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފެނެއެވެ.

މައްސަލަ ނިންމަން ފެންނަގޮތް:

47. އެހެންކަމުން، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ޤަޟިއްޔާގެ ދަޢުވާ ލިބިގެން މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަމަންޓް އެންޑް އެނަރޖީގެ ފަރާތުން ސަންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސް ދައްކަންޖެހޭ (ތިންލައްކަ އަށްޑިހަ އެއްހާސް ހަތަރުސަތޭކަ ފަންސަވީސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު) US$ 381,425.00 ގެ ދަރަނި އަދާކުރުމުގެ ގޮތުން، ދައުލަތުން ސިވިލް ކޯޓަށް ދެއްކި ފައިސާ، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމް ތަންފީޛުކުރުމުގެ ގޮތުން ދަރަނި އަދާކުރެވިއްޖެ، އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ޤަޟިއްޔާގައި، ނިންމާފައިވާ ނިންމުން ބާޠިލުކޮށް މައްސަލަ ނިންމަން ފެނެއެވެ.

ޝަރީޢަތު [illegible] [illegible] ޚަރަދު:

48. މި މައްސަލައިގެ ވާޤިޢާ ދިރާސާކޮށް ޝަރީޢަތު ބަލާނިމުނުއިރު އަދި [illegible] [illegible] ޚަރަދު [illegible] އެދިފައެވެ. ނަމަވެސް ދަރަނި އަދާކުރުމާ ގުޅޭގޮތުން އަދާކުރެވޭ ޚަރަދު [illegible]. އެހެންކަމުން މި ކަމުގައި [illegible] ޚަރަދު ބަޔާންކޮށްދެމެވެ.

[illegible]

49. [illegible]

ކޯޓުން [illegible] ދަޢުވާ [illegible] މި [illegible] ދަޢުވާ [illegible] ދަޢުވާ [illegible] ދަޢުވާ [illegible] ދަޢުވާ [illegible] މި [illegible]

50. [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 (09 ފެބްރުއަރީ 2021) ޤަޟިއްޔާގައި [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1801/Cv-C/2020 (19 ނޮވެމްބަރު 2020) ޤަޟިއްޔާއާ [illegible] މި ދެ ޤަޟިއްޔާ [illegible] ދަޢުވާ 2 ޤަޟިއްޔާއެވެ.

51. [illegible] މި [illegible] ދަޢުވާ ޤަޟިއްޔާތަކުގައި ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1801/Cv-C/2020 ޤަޟިއްޔާގައި މި [illegible] ދަޢުވާ ޤަޟިއްޔާތަކުގައި ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ޤަޟިއްޔާގައި [illegible]

ކޯޓުން [illegible]

52. އެއް މަޙުކަމާއެއްގެ ކޯޓަކުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއް ބަދަލުކުރެވޭނީ އެއަށްވުރެ މަތީ މަޙުކަމާއެއްގެ ކޯޓަކުން ކަން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާއިން އެނގެއެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ

ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 މާއްދާގެ (ށ) ގައި ބަޔާންކުރަނީ، ކޮންމެ ކޯޓަކަށް އެ ކޯޓެއް ހިމެނޭ ދަރަޖައަށްވުރެ ދަށު ދަރަޖައެއްގެ ކޯޓުން ނިންމާ ނިންމުން ބަދަލުކުރުމުގެ ބާރު ލިބިގެންވާކަމަށެވެ. މިފަދައިން [illegible] ހަމަ އެ މާއްދާގެ (ށ) ގައި ބަޔާންކުރަނީ [illegible] ދަށު ދަރަޖައިގެ ކޯޓުތަކުން ނިންމާ ނިންމުންތަކަށް [illegible] ދަށު ދަރަޖައިގެ ކޯޓުތަކުން [illegible] ކަމަށެވެ.

53. މިފަދައިން ބަލާއިރު، [illegible] [illegible] [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1801/Cv-C/2020 ޤަޟިއްޔާގައި ދައުލަތާއި [illegible] އިންޝުއަރެންސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދަރަނި [illegible] [illegible] އެ ޤަޟިއްޔާގައި ނިންމާފައިވާ އެ ނިންމުން ބަދަލު ކުރުމުގެ ބާރު ދަށު ދަރަޖައިގެ ކޯޓަކަށް ނެތެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤަޟިއްޔާގައި [illegible] ނިންމާ [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤަޟިއްޔާގައި [illegible] [illegible] ބަދަލު ކުރުމަކީ [illegible] [illegible] ޤަޟިއްޔާގެ ނިންމުން [illegible] އެ [illegible] ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 މާއްދާގެ (ށ) އާ ޚިލާފަށް ހަމަ އެ ދަރަޖައިގެ ކޯޓުން ބަދަލުކުރުން ކަމަށް ވާނެކަމުގައި [illegible].

54. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤަޟިއްޔާއަކީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤަޟިއްޔާގެ [illegible] ކޯޓުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤަޟިއްޔާގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކޯޓުން [illegible] [illegible] [illegible] ޤަޟިއްޔާ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 މާއްދާގެ (ށ) އާ ޚިލާފަށް ބަދަލުކުރުމަށް [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ޤަޟިއްޔާގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤަޟިއްޔާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ފައިސަލާއެއްގައި [illegible] [illegible] [illegible] އެކަމަކު އޭގެ [illegible] ޤާނޫނީ ހަމަތަކާ ޚިލާފަށް ބަދަލުކުރުން ކަމުގައި މާނަކުރެވިގެން ވާނެކަމުގައި ނުދެކެމެވެ. އެހެނީ [illegible] ފައިސަލާތަކުގެ މަޤްޞަދަކީ ކުރިންވެސް ބަޔާންކުރިހެން މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހޯދައިދިނުމެވެ. ހަމައެހެންމެ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) އިން ލާޒިމުކޮށްފައިވާ މަތީ މަރުޙަލާގެ ކޯޓުތަކުން ނިންމާ ނިންމުންތަކަށް އެއްގޮތަށް ދަށު މަރުޙަލާގެ ކޯޓުތަކުން ތަބާވުމެވެ. އެއް މަރުޙަލާގެ ކޯޓުތަކުގެ ނިންމުމަކުން ތަބާވުން ލާޒިމުކުރާނެއެވެ.

55. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) އިން މަތީ މަރުޙަލާގެ ކޯޓުތަކުގެ ނިންމުންތަކަށް ތަބާވުން [illegible] ދަށު މަރުޙަލާގެ ކޯޓުތަކަށް ތަބާވުން ލާޒިމުކުރާ ބަލާއިރު އެއްވެސް އިސްތިސްނާއެއް ނެތި އޮތް ކަމެއް ނޫންކަން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **[illegible] ވ. [illegible]** ފައިސަލާގައި[10] ކަށަވަރުކޮށްދީފައިވެއެވެ. އެގޮތުން މަތީ މަރުޙަލާގެ ކޯޓުގެ ނިންމުމެއްގައި [illegible] ހުރިހާ ކަމަށް [illegible] ބަޔާން [illegible] ކަންކަން ނޫންކަމުގައި އެ ނިންމުމަށް ވާސިލުވި ސަބަބުތަކަށް (ratio decidendi) ތަބާވުން ލާޒިމުވާކަމާއި މައްސަލައިގެ މައުޟޫޢުގެ ތެރެއިން [illegible]، މައްސަލައިގެ ނަތީޖާއާ ސީދާ ގުޅުމެއް ނެތް ކަންކަމަށް (obiter dictum) އަމަލުކުރުން ލާޒިމްނޫންކަމުގެ މައްޗަށް ކަންކަން ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި ކަމާބެހޭ ޤާނޫނުތަކާ ނުވަތަ ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށް ނިންމާ (per incuriam) ނިންމުންތަކަށް އަމަލުކުރުން ދަށު ކޯޓުތަކަށް ލާޒިމުނޫންކަން ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. މީގެ އިތުރުން އިސްތިސްނާއެއްނެތި މަތީ މަރުޙަލާގެ ކޯޓުތަކުގެ ނިންމުންތަކަށް ތަބާވުން ލާޒިމުކުރާ [illegible] އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމުގައި ޤާނޫނު ކުރިއަރުވައި ތަރައްޤީކުރުމަށް [illegible] ކަމަކަށް ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ.[11] މަތީ މަރުޙަލާގެ ކޯޓުތަކުގެ ނިންމުންތަކަށް ތަބާވުމުގައި ދަށު މަރުޙަލާގެ ކޯޓުތަކުން

---

[10] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/SC-A/15 ފައިސަލާ

[11] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/SC-A/15 ފައިސަލާގެ 44 ވަނަ ނުކުތާއިން ފެށިގެން 58 ވަނަ ނުކުތާއަށް [illegible] [illegible] [illegible]

މިއުސޫލުތަކަށް ބަލަންޖެހޭއިރު، އެއްވަރުކަމުގެ ކޯޓުން ނިންމާ އެއްބާވަތެއްގެ، އަދި ރިޢާޔަތްކުރަންޖެހޭ[12] (persuasive) މައްސަލަތަކުގެ ނިންމުންތަކަށް ރިޢާޔަތްކުރުމުގައިވެސް އިސްތިސްނާއެއްނެތި، ވާނީ ހަމަތަކަށް ބެލުމެއްނެތި، [illegible] އެ ނިންމުންތަކަށް ބަލާނެ، އެ ނިންމުންތަކުގައިވާ އުސޫލުތައް ދަމަހައްޓަމުން ގޮސްވެއްޖެނަމަ [illegible] އިންސާފު ގާއިމްކުރުމުގައި ޤާނޫނު ކުރިއަރުވައި ތަރައްޤީކުރުމަށް ހުރަސްއެޅޭނެ ކަމެއް ކަމުގައި އަހަރެމެން ދެކެމެވެ.

ދަރަނި އަޅާކެޑުން (Set-off):

56. އެއްފަރާތުން އަނެއްފަރާތަށް ދައްކަންޖެހޭކަމަށް ސާބިތުވެފައިވާ ދަރަނި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނިޒާމު ދަންނަ [illegible] ނަމަވެސް މި މައްސަލަ ދަށު ކޯޓުގައި ހިނގިއިރު، ދަރަނި [illegible] ކަންކަން [illegible] ޤާނޫނު [illegible] ނުވަތަ އެކަން [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible][13] [illegible] [illegible] [illegible] ދަރަނި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

57. ކޯޓުތަކުން ދަރަނި [illegible] ބައިނަލްއަޤްވާމީ މުޢާމަލާތުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހަމައިން އަޅާކެޑުން (equitable set-off)، ޢަހުދުނާމާގެ ހަމައިން އަޅާކެޑުން (contractual set-off)، [illegible] އަޅާކެޑުން (insolvency set-off)، ބޭންކުން އަޅާކެޑުން (banker's set-off)، ޤާނޫނީ [illegible] އަޅާކެޑުން (Independent/legal/statutoty set-off) ހިމެނެއެވެ.[14]

---

[12] ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުޑީޝަރީގެ ޤާނޫނު) ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ 2 ވަނަ ނަންބަރު

[13] ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 262 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

Journal of International Banking & Financial Law2019 Volume 34,Issue 2, Articles

58. މި މައްސަލައަށް ތަޠުބީޤުކުރުން އެންމެ އެއްގޮތް އުސޫލުތަކަށް ހުރި މީގެ ތެރެއިން ޤާނޫނީގޮތުން ކޯޓުން އަދާކުރެވުމަށް (Independent/legal/statutoty set-off) އެވެ. މި ހަމައަށް ބަލާއިރު، މިއީ ދެފަރާތުގެ ދެމެދުގައި އެއްބަސްވުން އަނެއް ފަރާތުން ދައްކަންޖެހޭކަމަށް ކޯޓަށް ސާބިތުވެ ނިމިފައިވާ ދަރަނިތަކެއް ކޯޓުން އަދާކުރުމުގައި ބައްލަވާނެ ކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ އަދަދު އެއްކޮށް އުނިކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެއްގޮތްވާ ހަމައިން އަދާކުރަން (equitable set-off) ދިނުމަށް މި ބާރުތަކުގައި ދެފަރާތުގެ ދަރަނި އޭގެ ދަރަނި އާ އެއްކޮށް ބަލާނީ މުޢާމަލާތުގެ ދެފަރާތުގައި ގުޅުމެއް ހުރުން ލާޒިމްވެއެވެ. ހަމައެހެން ބައިނަލްއަޤުވާމީ މުޢާމަލާތްތަކުގައި ކޯޓުތަކުން އުސޫލު އުސޫލެއްގެ ގޮތުގައި އަދާކުރަންޖެހޭ ދަރަނިއާ ގުޅިފައިވާ އިޖުރާއަތު ފާހަގަކުރެވިފައި ބައްލަވައެވެ.[15]

59. ވިޔަފާރި ދިނުމުގެ ފާއިދާކުރުމުގެ ބާރަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ވިޔަފާރިއާ ބެހޭ ކަމަށްވެސް، އަދި ޒުވާން ތަންފީޛުކުރުމަށް ކަމާބެހޭ ކޯޓުތަކުން ވިޔަފާރިއާ ފާހަގަ އަދި ތަފާސް ބެހޭ ކަމަށް ވާނަމަ، ސާބިތު ދަރަނި އަދާކުރަމުންދާ މުއްސަސާތަކުން ބައްލަވާ ފާހަގަކޮށްފައިވާ ދިވެހިރާއްޖޭގައި ނިންމަވާ، ހަމައަކީ އުސޫލު މުއައްސަސާ ބަޔަކު، ކޯޓުތަކުން ސާބިތު ދަރަނި އަދާކުރެވޭނެ ކަމަށް ނިންމަވާފައި ހުރުމަކީ ފާހަގަ ސަބަބަކީ ކަމަށް ނުދެކެމެވެ.

60. ކޯޓަށް ހުށަހަޅާ މިފަދަ މަސައްކަތް އުފެދޭ މުސްތަޤްބަލުގައި ތަރައްޤީވާނެ އުސޫލުތަކެއް ހަމަޖެހިގެންދެއެވެ. މުސްތަޤްބަލުގައި ހިމެނޭ ފަރާތްތަކުގެ ދަރަނި މައްސަލަ ހަމަޖެހުމުގެ ސަރަޙައްދުގައި ސަރަޙައްދު ގެ ކަމަށް ޖެހޭނެ ނުހަމަހަމައެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެހެން ބައިތަކުގެ މުސްތަޤްބަލުގެ ސަރަޙައްދު ގެ ކަމަށް އަދި ތަޠުބީޤުކުރުމުގައި އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ނާޖާއިޒު މަންފާއެއް ލިބިގެންނުވާނެއެވެ. އެގޮތުން ދެފަރާތުގެ ފަރާތެއްގެ އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ނަހައްޤު މަންފާއެއް (unjust enrichment) ލިބުން ނުވާނެކަން

---

[15] . Set-off and administration: an uneasy alliance, Corporate Rescue and Insolvency Journal 2010 Volume 3, Issue 3, June, Articles

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ފުރިހަމަބެންޗުން ނާޒިމް ވ. އިބްރާހީމް ޙަސަން މައްސަލައިގައި ދަމަހައްޓަވާފައިވާ ހަމައަށް ބެލުމުންވެސް އެނގެއެވެ.[16]

61. ސެންޖަރު އެންރިޗްމަންޓް ޕްރޮފިޓް ... އާއި ދަރަނިވެރިޔާގެ އުޞޫލުގެ ދަށުން މި މައްސަލާގައި އެއް ފަރާތެއް އަނެއް ފަރާތުގެ ދަރަނިގެ މައްސަލަތަކުގެ ބޮޑު ނަގައި ފައިދާކުރުން، މި ފަރާތްތަކުގެ ކަނޑައެޅުމަކީ ދަރަނިގެ ފައިސާ ވިޔަފާރި އަރަނިވެރިޔާއާއި އެއްވަރަށް ވިޔަވާ އަޅާ ހަމަހަމަ (equal) ބައްޕާކަމެވެ. ވާހަކަ ދަރަނި އަދާކުރެވުން އޮތް، އެ ދަރަނި އަދާކުރެވުމަކީ އެއް ފަރާތުން އަނެއް ފަރާތަށް ދަރަނިގެ ފައިސާ އަދާކުރުން ފާހަގަކުރާއިރު ވިޔަފާރިކުރުމުގެ، އެ ފަރާތުގައި އެ ނަގައިދިނުމަކީ އެއް ފަރާތުން ނަހަމައޭ ނާޖާއިޒު ގޮތުގައި (unjust enrichment) ކަމުގައި ދެކެވެ.

ދަރަނި އަދާކުރުމުގައި (Set-off) ކުރުން އުޞޫލު ތަޠުބީޤުވާ ނުވާ:

62. މި މައްސަލައިގައި އުފެދިފައިވާ ދެވަނަ ޞޫރަތަކީ ދަރަނި އަދާކުރުމުގައި ދަރަނިވެރިޔާ އާއި އަރަނިވެރިޔާގެ ކުރުން އުޞޫލު ތަޠުބީޤު ނުވަތަ ނުކުރެވޭނެއެވެ. މިމައްސަލާގައި ދަޢުވާކުރާ ފަރާތަކީވެސް އަރަނިވެރިޔަކު އަދި ދަރަނިވެރިޔާވެސް ވެއެވެ.

63. މި ސުވާލަށް ޖަވާބު ހޯދުން ބަލާއިރު، އުފެއްދުން ސާބިތު ދަރަނިގެ މައްސަލަތަކުގައި ބަދަލުކުރުމުގެ ގޮތުން ދަރަނި އަދާކުރުމުގައި ކުރުން ހޯދުން ތަބީއީ ކަންކަމާ އެއްގޮތަށް ވާނީ ނައިސަން ފުރުސަތު ނުވެއެވެ. ހަމައެއްކަމުގައި، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ފަރާތްތަކުގެ ކޯޓުގެ އެހެން ވިޔަފާރި މައްސަލައިގެ ފަރާތްތަކުގެ ދަރަނި ބޮޑުކުރުމުގައި މިގޮތް ހޯދައިދެނެވެ. ކޯޓުން ބޮޑުކުރި ފަރާތްތަކުގެ އިންސާފުދީ، އަދި ކޯޓަށް އުފަލު ބޮޑުކުރި ފަރާތްތަކުގެ ހުރިހާ ކޯޓުން ކަނޑައަޅާ ދުވަހު އެއްގޮތަށް އެ ދުވަހަށް އަދާކުރަންޖެހޭ ވާރުތަވެރިން އަދާކުރަންޖެހެއެވެ. ކަން މިހެން އޮތް އިރު، ދަރަނި އަދައި ކުރުމުގައި

---

[16] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2021/SC-A/101 ޤަޟިއްޔާގެ 28 ވަނަ ނުކުތާ، 32 ވަނަ ނުކުތާ (ފުރިހަމަބެންޗު ނާޒިމް ވ. އިބްރާހީމް ޙަސަން)

ދަރަނިވެރިޔާގެ ދުރުން އެއްޗެއް ނެތްކަމަށް ކޯޓުން ބަލައި ބަސް ކޮށްފިނަމަވެސް، ބުނާނީ ތަންފީޒުކުރުމުގެ މައު އޮޅުމެވެ، އެ މަރުން ހިނގުމުގެ ދުރު ބަންދުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު އޮންނާނެއެވެ. މިއީ ތަންފީޒު ޤަޟިއްޔާތަކުގެ މަރުޙަލާ ދިމާއްޖެހެނީ، އަމުރުކުރުން އެކުލު ދަރަނިގެ ކޮޅުވައި ދިޔާއެއް ނުކުރެވޭކަމެވެ. އެހެނީ އަނބުރައި ކޯޓުން އަމުރުކުރުމުގެ އިޚްތިޔާރު ޤާނޫނުން ދީފައިވާ ނަމަވެސް ބުނާނީ ތަންފީޒުކުރުމުގެ ހުރަހަކަށް އަޅައި ފުރުޞަތެވެ. މި މައްސަލައިގައި ސިވިލް ކޯޓުން ދަރަނި އަދާކުރުމަށް ފަހަރުއަޅައިގެން ދަރަނިވެރިޔާގެ ދުރުން އެއްޗެއް ނެތްކަމަށް ބެލުމަށް ފަރާތްތަކުން ހުށަހެޅިއެވެ. މިއީ އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ސާބިތު އަފައިގެ ނުކުތާއެއްކަމުގައި ބަލައިގަނެވޭ މި ކަމުގައި ފާހަގަ ކުރެވޭ ގޮތުން ސާބިތުކުރެވުނު ފަރާތުން ނިންމުން ޝަރީޢަތުގެ ފަރާތުން ނެތް ބާރުތަކުގައި ދަރަނިވެރިޔާގެ ނަމުގައި އަނބުރައި ދަރަނި އެއްވެސް ތަނެއް ފާސްކުރުމުގެ ހުރަހަކަށް ނުވާނެއެވެ.

ދެފަރާތުގެ މުއާމަލާ ދަރަނި ސާބިތުވި ގޮތްތައް:

64. ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސް އާއި، ދައުލަތުގެ ކުންފުނި މުއާމަލާތްތަކާ ގުޅިގެން އުފެދުނު މައްސަލައެއްގައި ފައިސާ ދައްކަންޖެހޭ ސާބިތުވި ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްގެ މައްޗަށް. އެއީ، 26 އޮގަސްޓް 2012 އިން ފެށިގެން (30) ދުވަސް ތެރޭގައި 8,380,149/84ރ (އަށްމިލިއަން ތިންސަތޭކަ އަށްޑިހަ ހާސް އެއްސަތޭކަ ސާޅީސް ނުވަރުފިޔާ / އަށްޑިހަ ހަތަރުލާރި) ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްގެ ފަރާތުން ދައުލަތަށް ދިނުމަށް ނިންމަވާފައިވާ އެ ގަޟިއްޔާ ސިވިލް ކޯޓުން ދައުލަތައް މަދަނީ ކުރުމަށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ގަޟިއްޔާގައި ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްގެ މައްޗަށް ކަނޑައެޅުނު ޙުކުމެވެ.

65. އަދި ފަހުން ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްގެ ފަރާތުން މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް އެނަރޖީގެ (ދައުލަތުގެ) މައްޗަށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ގަޟިއްޔާގައި ކުރަ ދައުލަތާ ގުޅިގެން ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ސެންޓަރ އެންޓަރޕްރައިސަސްއަށް US$ 381,425.00 (ތިންލައްކަ އަށްޑިހަ އެއްހާސް ހަތަރުސަތޭކަ ފަންސަވީސް އެމެރިކާ ޑޮލަރު) ދައުލަތުން ދޭންޖެހޭ ކަމަށް އެ ކޯޓުން ކަނޑައަޅައިފައެވެ.

އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމުގައި ސަރުކާރުގެ ދައުރު އަދި މަޤްޞަދު:

66. އަދުލު އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓާއި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓާއި ޤާނޫނުން ކަނޑައަޅާފައިވާ ދަށު ކޯޓުތަކަށް ޤާނޫނުއަސާސީގެ 141 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އިން ދީފައިވާ ބާރެކެވެ. ކޯޓުތަކުގެ މައިގަނޑު މަސްއޫލިއްޔަތަކީ ޤާނޫނު ނަގާހައްޓައި އަދުލު އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމެވެ. ކަން ދިމާވުން އޮތް އިރު، އަދުލު އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމުގެ ކަމުގައި ޤާނޫނީ އުޞޫލުތަކާ ޚިލާފުވެގެން ހިންގާފައިވާ ބާރު ކޯޓުތަކަށް ލިބިގެންވެއެވެ. އެހެންކަމުން ސަރުކާރުގެ ދައުރަކަށް ވާންވާނީ ކޯޓަށް ހުށަހެޅޭ މައްސަލަތަކުގައި، އަދުލު އިންސާފު ޤާއިމުކުރުން މައިގަނޑު މަޤްޞަދުކޮށްގެން ކަމެއް، ޤާނޫނު ދަށުން މަގުން އަދުލު އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމެވެ.

އުޞޫލު ބަޔާންކުރުމުގައި ކޯޓުގެ ބަޖެޓު ބާރުގެ ބޭނުންކުރުން:

67. ބަޔާނީ ފެސިލިޓޭޓަރ ހިންގުމުގެ އިޖްރާއާތު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުން އެހެން ފެސިލިޓޭޓަރ ހިންގުމުގައި ކޯޓު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބަޖެޓު ކޯޓުގެ ބޭނުންކުރަން، އަދުލު އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމަށް މަގުން ފަހިވެގެންދާނެ އެކަމަށް ނިންމުންތަކާއި ނިންމަވާފައިވާއެވެ. އަދި ޤާނޫނުތަކާއި މާނަކުރުން ޤާނޫނުތަކުގެ މަސްއޫލު ބޭނުންކުރުމުގެ މަޖިލިސް، އަދުލު އިންސާފު ހާޞިލުވާ ގޮތަށް ހިފެހެއްޓުމަށް މަޖިލިސް ޤާއިމުވެފައި ވާނީއެވެ. އަސާސީގައި މަދަނީ މައްސަލަތައް ބަލާ ކޯޓުތަކުން ޝަރީޢަތް ހިންގުމުގެ ބާރު ކޯޓުތަކަށް ޙަވާލުކޮށްދީ ދަނޑުވެ.

ނިންމަން ފެންނަގޮތް:

68. ޤަޟިއްޔާގެ ކަންކަންތަކުން ދާއިރާގެ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3440/Cv-C/2018 ގެ ޝަރުޢީ ހުކުމް ޑިވެލޮޕްމަންޓް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް (ދެވަނަ ފަރާތް) ސަރވިސަސް ރަސްމީ ދައުލަތަށް އެންޓަރޕްރައިސަސްއަށް ދައްކަންޖެހޭ 381,425.00 US$ (ތިންލައްކަ އަށްޑިހަ އެއްހާސް ހަތަރު ސަތޭކަ

ފަންސަވީސް [illegible] [illegible]) ގެ ދަރަނި އަދާކުރުމުގެ ގޮތުން، ދައްކަމުން ސިވިލް ކޯޓަށް ދެއްކި ފައިސާ، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 860/Cv-C/2011 ފައިސަލާގެ ހުކުމް ތަންފީޛުކުރުމުގެ ގޮތުން ދަރަނި [illegible] [illegible] [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ތަންފީޛީ ފައިސަލާގައި ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކީ ޞައްޙަ ޤަވާޢިދާ ނިންމުމެއްކަމުގައި ކަނޑައަޅައި [illegible] ފެނެއެވެ.

ފަނޑިޔާރު ޢިޔާޟް ފަހުމީގެ ރައުޔު:

69. މިމައްސަލައިގައި ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ސަލީމްގެ ރައުޔަށް ތާއީދު ކުރަމެވެ.

ހުކުމް:

ދެންނެވި، އިސްވެ ފާހަގަކުރެވުނު ނުކުތާތަކުގައި ބަޔާންކުރެވުނު ކަންކަން އެގޮތުގެ މަތިން ހުރުމުން، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 389/Cv-C/2020 ފައިސަލާގައި އެ ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކީ ޞައްޙަ ނިންމުމެއް ކަމަށް ކަނޑައަޅައި، މި ޤަޟިއްޔާ ދިފާޢުވެރިޔާގެ ހައިކޯޓުގައި ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ އަޣުލަބިއްޔަތުން ހުކުމް ކުރީމެވެ.

މިޤަޟިއްޔާ ބަލައި ހުކުމް ކުރީ

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދު

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ސަލީމް

(ރިޔާސަތު)

ފަނޑިޔާރު ޢިޔާޟް ފަހުމީ